

Peter Richcsel

Láris Barnabás beszélgetett

Fotó: Szentiváni János

Ön szerint mik az építészet legfontosabb kérdései napjainkban? Ön hogy érzékeli a válságot a munkáin keresztül?

A problémák egyike az általánosságokban keresendő: identitásvesztés, a globalizációnak köszönhetően minden hely ugyanúgy néz ki. A válság szerencsés következménye viszont, hogy kivesznek a kontextus nélküli formák, ami például a sztárépítészetre jellemző. A tervezés a felelősségteljesebb tervezés irányába tolódott el. A válság eredményes is lehet, mert van esély megállni és újragondolni dolgainkat. Akár a természeti katasztrófák esetén, amikor újra kell kezdenünk nevetni és gondolkodni.

A „zöld maszlag” manapság nevetségessé válik, divatos dobozok keletkeznek valós kérdésfelvetés, valós kontextus-keresés nélkül. Az ilyen és ehhez hasonló konferenciák (az építéssel munkatársunk a MÉSZ tavaszi Nemzetközi Építészkongresszusán beszélgetett – szerk.), ahol az alternatív irányzatok szerepet kaphatnak jók, remélem, sok minden eljut az emberekhez. A magyar építészeknek fel kell tenni a kérdést, hogy mi a magyar a munkájukban, mi a különlegessége kelet-európai viszonylatban. Ez fontos, mert a kultúra a nyelvről szól, és ha van nyelved, akkor van kultúrad. Ez a lényeg.

Ez egy fenntartható alapvetés. Hogy tudja ezt formába önteni?

Ez a hiba, amit gyakran vétünk: az építészet nem formákról szól. Tudja, az önök főváros-fejlesztése egyáltalán nem úgy néz ki, mint bármely nemzetközi nagyvárosban. Ez a történelmi rétegek miatt van. Mikor mész a városban, láthatod a múlt lenyomatait. Ezek kiindulópontok, amiken át egyre mélyebbre haladhatunk. De egy modern világ részei vagyunk, ahol kortárs

Mapungubwe Látogatóközpont, (2002-2010, Mapungubwe Nemzeti Park, Limpopo, Dél-Afrika). Az épületkomplexum ezidáig számos rangos díjat kapott. 2009-ben (a már megépült részek alapján) a World Architecture Festival a világ legjobb épületének választotta

épületek kellene, nem szabad másolni a múltat, igény van új dolgokra. Ezt jól csinálják itt, Kelet-Európában. Gondolok például a borászatokra, az építészeti folyóiratok minőségére. Csak nézze meg, még Amerikában sincsenek ilyen minőségű folyóiratok, mint az OCTOGON. Lehet, hogy csendes, visszafogott, de minőségi.

Mit gondol, hol vannak ebben a kontextusban a felhasználók?

Azok az országok, amelyek keresztülmentek mindazon, amin az önök országa is, az a probléma, hogy törtetőek lettek. Az, hogy legyen például egy Porsche bemutatóterem, mint Stuttgartban, fontos, mert ez a haladás szimbóluma – a látvány a lényegi. El kell érni az érettség egy fokát, ahol elkezdesz hátra nézni, hogy előre nézhess; arra figyelni, hogy ki vagy. Képesség kell hozzá, hogy ezt megtegyed. Ez összefügg azzal, ahogy a tereket formálod, ahogy a munkádat végzed, ahogy az ételt készíted és így tovább. Ahogy szocializálód, ahogy alkalmazkods az évszakok változásához. Összefügg a történelmekkel, aminek részei bizonyos szimbólumok, de azzal is, ahogy az iskolában tanítasz az építészetről. A fiatal magyar építészek büszkék lehetnek a kelet-európaiságukra, s mindarra, amit ez magában hordoz. Ez az alaphelyzet, amiből kiindulhatnak, finomíthatnak; anélkül, hogy kiragadnának konkrét régi dolgokat, mégis inspirációt szerezve.

Ez az út, ami mentén halad, miközben a saját munkáin dolgozik?

Igen, pontosan. Dél-Afrikából származom, de az utóbbi időben egész Afrikában tevékenykedem, ami egy hatalmas kontinens. Alapvetően azzal a tudattal kezdtem a karrieremet, hogy olyan kultúrákban fogok tervezni, amelyek az életem háttérét adják; ez egy francia hugenotta-anglofón, vagy is vegyes kultúra. Tiszteletben kell tartanom azt a tényt, hogy más kultúrák különböző módon gondolkodnak a térről, a házról. Folyamatosan tanulnom tőlük és róluk, hogy tervezni tudjak nekik.

Ugyanúgy, ahogy ide jövök. Nem ismeretlenek számomra a kelet-európaiak, hiszen Johannesburgban nagyszámú magyar lakosság él. A fiam épp egy magyar lánnyal jár, ő odavan Magyarországaért. De ismerek szerbeket is, megtudtam, hogy ez két külön nyelv, különböző szokások, kultúrák közege. Nem helyes azt mondani például, hogy egy magyar katolikus, tehát ugyanolyan, mint egy olasz; nem, nem ugyanolyan.

Igen, nagyon különbözőnk.

Az ételek is különbözőnek...

Mit gondol az építési technológiákról? Mi azért választunk bizonyos technológiákat, mert itt azokat tudjuk megoldani, más helyeken pedig másokat. Ön hogyan él ezzel a variációs lehetőséggel?

Én egy fejlődő társadalomból származom, ami nagyon különbözik az önökétől. Számos feladatom arról szól, hogy munkát teremtsék munkanélkülieknek. Ez egy nagyon fontos küldetés. Nem úgy, mint a legtöbb fejlettebb társadalomban, ahol a pénz sokkal fontosabbá válik, és nem akarnak a munkanélküliekkel foglalkozni. A folyamat egy előregyártott építészetben végződik, nem dolgozhatunk „földközeli”, könnyen elérhető anyagokkal. Ez ma a fogyasztói társadalom legnagyobb problémája. Nem próbálok meg Dél-Afrikában szofisztikált épületet tervezni, fantasztikus üvegcsomópontokkal, mert azt a németek, finnek, amerikaiak jobban tudják. Nem muszáj mindenkinek ezt csinálnia, mindenki más-más utat találhat. Önöknek is meg kell találniuk a saját útjukat. Biztos vagyok benne, hogy a gazdasági helyzetük, az építési költségeik mások, mint például Németországban.

Milyen a viszonya azokkal, akik a házaikat felépítik?

Nagyon személyes kapcsolat van velük. Sokan még soha nem építettek korábban, meg kell tanítanom őket arra, hogy is kell ezt csinálni. Néhány épületünkénél nekem is kivitelezővé kell válnom. Ez egy másik módja az építésnek. Az a fontos, hogy elkötelezettek legyünk a helyhez, ahol vagyunk. A gondviselés okkal teremtett ide. Ha itt marad, az fogja segíteni, hogy észreveszi, mi mozgatja a társadalmat, mit jelent magyarnak lenni, milyen a gazdasága, mi teszi a helyet különbözővé Kelet-Európa más részeitől. Ez a hely jó kiindulási pont.

Az épületein dolgozó, reaktívált munkanélküli emberekkel milyen a viszonya?

Az ember azt reméli, hogy miután foglalkoztatja őket, tovább dolgoznak majd. Legtöbbször képességeket kell nekik átadni, meg kell tanítani őket arra, hogy el tudják adni magukat, mert enélkül nincs bevételük. Nincs rosszabb, mint munkanélkülinek lenni, elveszteni az önbecsülést. Az embereket hatékonyra, erőssé kell tennünk. Ez sokkal nagyobb munka, mint „csak” építésznek lenni.

Dél-Afrikában két világunk van: egy fejlett világ, ahogy önöknél is, vagy Amerikában, és van a másik, ami olyan, mint India, vagy Mexikó. A társadalom különböző szintjei, hatalmas távolságban vannak egymástól. Az önök társadalmában vannak cigányok, és egyéb kisebbségek, de alapvetően rendezett az élet; azonos a vallás, azonos a nyelv. Engem a különbségek érdekelnék; úgy hiszem, azok kínálják a legtöbb lehetőséget.

Hogy találja meg a helyes utat ezekben a különbözőségekből?

A különbségek megléte sokkal több lehetőséget rejt, mintha nem lennének.

Glenn (Glenn Murcutt, szintén a konferencia előadója volt, vele készült interjúnkat a 2013/3. lapszámunkban olvashatják – szerk.) ausztrál. Ausztráliáé az egyik legszabályozottabb társadalom a világon, már-már nevetséges, hogy szinte mindenre van szabály. Egyre drágábbá válik ebben az országban minden, mindenért fizetni kell. 8 dollár egy csésze kávé, őrület! Ez máshonnan jön, korábban nem volt ilyen.

Azokat a társadalmakat szeretem, ahol az ember maga hozhatja a szabályokat. Az épületeim nagy részének nem kell a hatóság előtt megfelelni, mert nincs hatóság. Nem létezik vagy összeomlott. (nevet)

Egy olyan építészetről beszél, ami a különbségekre épít – a kultúrára és a helyre

A kultúra, a hely, az alternatív gazdaság, mindez a cselekvés módjait határozza meg. Nagy kihívás például számunkra most az építészet intézményesítése, hiszen a jelenlegi szakmai kamarák már nem szolgálják az építészetet, többnyire projektmenedzsmenttel foglalkoznak. Ahol én dolgozom, új szabályokat kell felállítanom, mert az eddigiek nem működnek, így lényegében aktivistává váltam, más utakat keresek. Az árral szemben úszom, nem sodródom

a tömeggel. Olyan építkezéseken dolgozom, ami nem szokványos, olyan módszerekkel, amelyeket a többi építész nem alkalmaz.

Ön szerint miként válhatunk aktivistákká, milyen új utakat kereshetünk?

Egy rövid példával tudom legkönnyebben leírni. Vegyük Kolumbiát. Egy fiatal építész, 28-32 éves, szegény vidékre került, ahol állandó félelem, már-már anarchia volt. Rájött, hogy ha a kormány ezekre a területekre könyvtárakat és iskolákat épít, az emberek érezni fogják a szándékot, hogy tesznek valamit értük. Hogyha a kormány befektet, fejleszt ezeken a szegény területeken, akkor jobba tudják tenni az országot. Tehát az építésznek a folyamatok mozgatórugóivá kell válniuk.

Ahogy látom, ön elég nyitott a világra, széleskörű az érdeklődése. Hogy vált ilyené? Tanulta valakitől?

Ezt megtanulja az ember, ahogy az árral szemben úszik, ahogy aktivistaként működik, mert egy olyan társadalom része, ami erre ösztönzi. Számomra a legunalmasabb dolog egy olyan társadalomban élni, ahol minden működik, minden szép, mert ott csak ellustul az ember.

A Mapungubwe Látogatóközpont belső terének részlete. Peter Rich 30 éve a johannesburgi Witwatersrand Egyetemen oktat, munkái a népi építészetben gyökerező modern épületek

